

GORĄCZKA (116) *sb f*

gorączka (113), **gorączka** (3); gorączka *GlabGad*; gorączka : gorączka *BibRadz* (1 : 1), *Mącz* (2 : 1).
o oraz a jasne.

sg *N* gorączka (21). ◇ *G* gorączki (15). ◇ *D* gorączce (7). ◇ *A* gorączkę (33). ◇ *I* gorączką (5). ◇ *L* gorączce (13). ◇ *pl N* gorączki (1). ◇ *D* gorączkám (6); -ám (1), -(a)m (5). ◇ *A* gorączki (6). ◇ *I* gorączkami (1). ◇ *L* gorączkach (8); -ach (1), -(a)ch (7).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

*Każda choroba połączona z podwyższoną ciepłotą, szczególnie wszystkie odmiany febrisy; podwyższona ciepłota; ardor (febris, febrilis), febris Mącz, Cn; aestus, calor, causon Mącz; causodes Cn (116) : Sołnka niema być pożywana od tych ktorzy ją gorącego przyrodzenia, ábowiemby gorączka była śniey łączno *FalZioł* I 42c; Woda włoskiego kopru [...] iest dobra ku picciu na przeciwko kłociu wnętrnemu/ iedno żeby gorączki przytakim kłociu niebyło. *FalZioł* I 63b; Syrop przerzeczony dobry iesth naprzeciwko gorączkam ktore śkolery pochodzą *FalZioł* I 72d; Ten Lektwarz iest dobry przeciw gorączce *FalZioł* III 20b; ślodkie pomagamy zagrzewaią żołądek/ á przeto ci ludzie ktorzy gorączki cierpią niemaią gich iadać *FalZioł* III 22d; Abowiem to picie gorączkę mdli *FalZioł* V 27, *f, *3b, I 12a, 154b, V 6v (16); *KromRozm* III A3v; *RejWiz* 124; *BibRadz Lev* 26/16; Wízákże miewaią iákies niemocy w głowie y we wnątrz/ oni zową gorączką ná ktorą mrą częśto. *BielKron* 430; *Mącz* 327d; á drugie ograżki gorącem przychodzą: niektoré po zimnie: niektoré miáło zimná fámy człowieká mdlą/ á s tąd ié gorączkami zową *SienLek* 139, 140 [2 r.], 140v [2 r.], 141v; *Oczko* 10v, 12v, 13 [2 r.], 14 [5 r.], 15 (22); *SkarŻyw* 142, 195, 211, 508; *WujNT Matth* 8/15, *Mar* 1/31, *Luc* 4/39, s. 207 marg, *Ioann* 4/52.*

W charakterystycznych połączeniach: w gorączkę wpaść (2); gorączka bronii, gaba, ginie, jest (4), minie, napadnie, opuści (3), popada, przychodzi, suszy, trapi, ustąpi; gorączkę cierpieć (3), kazić, mdlić, odganiać (2), przepuścić (2), przywieść, rozmnażać, sturbować, trapić, uczynić (czyniący) (2), (u)leczyć (5), wypądząć.

*Zwroty: »leżec (jakoby) w gorączce« = decumbare febricitans Vulg (3): Także leży iakoby w gorączce/ w tym że śie poci aż z niego wśzytko pierze śtare opada *FalZioł* IV 17b; Y trafiło śię że óciec Publiuszow leżał w gorączce y w biegunce [*febribus et dysenteria vexatum iacere*] *WujNT Act* 28/8, *Mar* 1/30.*

*»gorączkę mie(wa)ć, mający« [szyk zmienny] (10 : 1): á te^{go} śie maią napijać ci ktorzy by thy choroby mieli/ á tho gdy by w śobie gorączki niemieli / á gdi by gorączkę mieli/ thedy z wodą á nie z winem maią być wwarzone thy rzeczy *FalZioł* I 40d; Odmiekczaią żywot tym ktorzy miewaią gorączki *FalZioł* III 15b, I 149d, III 24b, V 6v, 41; *SienLek* 139v, 140v; *GórnDworz* H6v; A gdy przyśzedł Iesus do domu Piotrowego/ wyźrzał świekrę iego leżącą á máiącą gorączkę [*febricitantem*] *WujNT Matth* 8/14.*

*Wyrażenia: »gorączka ciężka« = aestus, ardor, causon Mącz; ardor febrilis a. februm incredibilis, causodes, acuta a. ardens a. flagrans a. vehemens intentio febris Cn [szyk 2 : 2] (4): w gorączkach ciężkich ktore mozg wyśufzaią/ proch s śkory thego korzenia zmieśzać z mlekiem niewieście^m á onym czoło y śkroni okhładać *FalZioł* I 86d, I 92a, III 6a; *Mącz* 43a.*

»gorączka czwartaczka, czwartego dnia« = *quartana (febris), febris quadrini circuitus a. quartis diebus recurrens Cn (1 : 1): (marg)* Gorączkę czwartaczkę. (-) Gorączkę lepák Czwartego dnia/ którą téż ograżką zową iáko y zimnicę/ ták odgániác trzebá *SienLek* 141.

»gorączka dziecinna« (1): Naprzeciw gorączkám dziecinnym. *FalZioł* V 40v.

»gorąca gorączka« (1): Też wgorączych á w oftrych gorączkach/ iako w tercianach/ w wftawicznych kthore zowiemy ogniowymi/ albo téż włożnych niemoczach/ to czworo nafienie vwarzone tym obyczaiem iest wielkiej pomocy *FalZioł* I 32a.

»ostra gorączka« (2): Ma ofobliwą moc naprzeciwko oftrym á ciężkim gorączkam *FalZioł* III 6a, I 32a.

»gorączka paląca« (1): Lekarztwo tey gorączki zbytnie palącey: która iest rzeczona *Caufon*. *FalZioł* V 5v.

»gorączka powszednia« (3): Kto chce gorączkę á owfzem powfzednią léczyć: naprzod ma przepuśczeniem żywot przeczyścić. *SienLek* 139v, 139v *marg*, 140.

»gorączka terycjana, trzeciaczka, dnia trzeciego« = *hemitritaeus, semitertiana febris, tertiana (febris) Cn [szyk 4 : 1] (2 : 2 : 1):* Też taka vrina ofstawiona od ftarego człowieka Dwoiaką gorączkę terycijanę: znamionuie. *FalZioł* V 4v, V 10v; (*marg*) Gorączkę trzeciaczkę. (-) Ktoby záfyę miał gorączkę dnia trzeciého/ y to téż zową ograżką *SienLek* 140v, 141.

»gorączka ustawiczna« = *febris continua a. continuata a. continens, hectica Cn (1):* VRina czarna wgorączcze wftawicznejey to iest w łóżney niemoczy/ którą téż zową ogniową. *FalZioł* V 2.

»wielka gorączka« = *magna febris Vulg; ardor febrilis a. febrium incredibilis, causodes, acuta a. ardens a. flagrans a. vehemens intentio febris Cn [szyk 4 : 1] (5): FalZioł *4a, I 78d;* Tedy wnetże wyfláli zá świętym Ekwicyufzem/ to mu oznáymuiąc/ iáko w wielkiej gorączce iest *SkarŻyw* 211, 312; *WujNT Luc* 4/38.

»wstęchła gorączka« (1): bo tym ípořobem/ nápełniwfy/ á ofłábiwfy wnąętrności/ o wftęchłą gorączkę/ á o puchlinę/ álbo o mglenie przyść może. *Oczko* 19v.

Szeregi: »febra, (to jest, albo) gorączka« [*szyk 4 : 1] (5): FalZioł* V 9, 37v, 66v; *Mącz* 43a; iuż ták przyrodzenie zbytnie obciążone wytrzymác nie może/ iuż ták nie lza iedno on wewnętrzny gnoy/ ládá którą ftroną corychley wyrzucić muśi/ ktorego choćiaż téż iuż dobrze zbędzięfz/ [...] ále dopieroż febry/ dopieroż gorączki/ ciężkości y bolenie głowy. *WerGość* 227.

»ograżka, (a) gorączka« (2): Ieřli kogo ograżká á owfzem gorączká gába/ [...] temu trzebá *Medyanę* otworzyć *SienLek* 139v, 140 *żp*.

»gorączka, (i, albo) zapalenie (a. rozpalenie)« (3): *FalZioł* I 92a; co ácz chcą niektórzy fárbowác/ że wodá ciáło grzeie/ śšie/ y fuřzy/ tedy ztego prágnienié przychodzi/ którego to niezákropiwfy/ gorączká/ álbo rořpaleniéby iákie przyść mogło *Oczko* 19, 26.

»zimnica, (albo) gorączka« (3): *FalZioł* *4a, I 78d; Przepuści na cię Pan fuchoty/ zimnicę/ gorączkę/ fuřzą [*tumore, febrí, ardore*]/ miecz/ wiatry ízkodliwe *BibRadz Deut* 28/22.

Wyrażenia przyimkowe: »od gorączki« (2): *FalZioł* I 78d; *Perustus ardentissima febrí, Przapáłony* [!] wyfchły od okrutney gorączki. *Mącz* 509a.

»w gorączce« (19): Sen w gorączkach łtraczony przywracza. *FalZioł* ‡‡f, I 32a, 100a, 153d, II 7c, 13a (10); *GlabGad* L5v; *Oczko* 31v [2 r.]; *SkarŻyw* 211, 312; Ale iáko wgorączce człowiek lubi wodę/ Máło łye rozmyśláiąc że mu niešie łzkodę: Ták łákomłstwo bezecné ludzką myśl fáłźuie *KochDz* 105. Cf »leżeć w gorączce«.

Synonimy: febra, ograżka.

Cf 1. GORĄCO, GORĄCOŚĆ

MM